

ครูในศตวรรษที่ 21

Teachers in the 21st Century

ประสาธ เนืองเฉลิม¹

Prasart Nuangchalerm¹

Received: 18 October 2019

Revised: 15 November 2019

Accepted: 13 January 2020

บทคัดย่อ

การเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ได้รับอิทธิพลจากวิทยาการที่หลากหลายและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียนมีความไวต่อข้อมูลข่าวสารและการเปลี่ยนแปลง ครูในศตวรรษที่ 21 จึงต้องปรับความคิด เปลี่ยนแปลงวิธีการ และประเมินการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สนองต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในยุคของการแข่งขันที่ศักยภาพผู้เรียน การเรียนการสอนแบบเดิมอาจไม่ตอบโจทย์ของบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป บทความนี้มุ่งนำเสนอแนวคิดและทางปฏิบัติในการพัฒนาตนเองของครูในศตวรรษที่ 21 ซึ่งครูจะต้องพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนที่ร่วมสมัย รู้จักใช้เทคโนโลยีผนวกเข้ากับเนื้อหาและวิธีสอนอย่างเหมาะสม

คำสำคัญ : การพัฒนาตนเอง, ศตวรรษที่ 21, การพัฒนาครู, หลักคิดแห่งการพัฒนา

Abstract

Teaching and learning in the 21st century is heavily influenced by the diverse disciplines and advancements of information technology. It is the nature of learners to be sensitive to information and change. Teachers in the 21st century need to adjust their educational ideas. They should change their mindset, and the practices they use, as well as assess learning to respond to the development of educational quality in the age of competition. The traditional ways of teaching may not answer the modern contexts. This article aims to present the concept of teacher self-development that can be applied to enhance teacher quality. Teachers in the 21st century must develop innovative teaching by incorporating technology into appropriate contents and instruction.

Keywords: self-development, 21st century, teacher development, concept of development

¹ รองศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ Associate Professor, Faculty of Education, Mahasarakham University

บทนำ

การดำรงชีวิตและการทำงานล้วนมีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การทำงานยุคใหม่ต้องรู้กว้างและรู้ลึก เพื่อให้งานนั้นสำเร็จราบรื่นโดยบูรณาการศาสตร์ต่างๆ เข้าด้วยกัน และก่อให้เกิดความสร้างสรรค์ทางสังคมจนนำไปสู่นวัตกรรมที่เหมาะสมกับแต่ละบริบท ซึ่งความก้าวหน้าทางวิทยาการมีมากมายและแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งผลของการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารต่างๆ จนทำให้ความรู้ในยุคปัจจุบันจึงเปลี่ยนแปลงเร็ว มีการผลิตและเกิดขึ้นของความรู้อย่างรวดเร็ว ในขณะที่เดียวกันความรู้ก็เปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปเร็วกว่าจากอดีตผู้คนในศตวรรษที่ 21 จึงต้องปรับตัวและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการ อีกทั้งยังต้องมีสติในการดำรงชีวิตให้มีความสุขมากยิ่งขึ้น (สิริรัตน์ นาคิน, 2562; Waters and others, 2016)

การดำรงชีวิตและการทำงานที่มีความสุขนั้นต้องได้รับการปูพื้นฐานผ่านกระบวนการทางการศึกษา การเรียนการสอนในยุคใหม่ต้องเปลี่ยนไปตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมการเรียนรู้ ครูเป็นหัวใจสำคัญในการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้สู่ผู้เรียน ครูยุคใหม่จึงเป็นกลไกในการพัฒนาสังคมทั้งปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นครูยุคใหม่ต้องเข้าใจหลักการเรียนการสอน ตระหนักว่าโลกเชื่อมโยงถึงกันและไม่สามารถจำแนกความรู้ให้ตั้งแต่วัยได้ (Xu & Chen, 2016) การเรียนการสอนแบบท่องจำอาจมีความสำคัญในบางเนื้อหา แต่บางเนื้อหาอาจเน้นทักษะและกระบวนการ บางเนื้อหาอาจเน้นการบ่มเพาะคุณลักษณะ บางประการ การเรียนรู้ในยุคใหม่อาจเน้นที่ความรู้น้อยลง ซึ่งเกิดจากความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนว่าการท่องจำเป็นอุปสรรคของการเรียนรู้ ความรู้มีความคงทนน้อยลงกว่าอดีตเนื่องมาจากความไวของข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศ (Leonardi & Meyer, 2015)

แต่อย่างไรก็ตาม ข้อมูลสารสนเทศอาจมีทั้งส่วนที่เป็นประโยชน์มากและมีประโยชน์น้อยขึ้นกับความน่าเชื่อถือของข้อมูล การคิดวิเคราะห์และตัดสินใจในการนำข้อมูลไปใช้ย่อมส่งผลต่อพัฒนาการของสังคมโดยรวมได้ ความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมหาศาลแต่เวลาในการจัดการเรียนการสอนในระบบการศึกษายังเท่าเดิม จึงก่อให้เกิดคำถามที่ท้าทายต่อผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ว่า จะจัดการเรียนการสอนอย่างไรเพื่อตอบสนองต่อธรรมชาติการเรียนรู้ รวมทั้งสิ่งต้องกำหนดเนื้อหาสาระต่างๆ ไว้ในหลักสูตร การเข้าถึงข้อมูลต่างๆ ดูเป็นเรื่องที่ง่ายและจับใจ แต่การเรียนการสอนในยุคใหม่เน้นที่การมอบเครื่องมือและวิธีการเรียนรู้เป็นสำคัญ ครั้งหนึ่งผู้เขียนเคยไปนิเทศการเรียนการสอนของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในรายวิชาวิทยาศาสตร์ ขณะที่จัดการเรียนการสอนมีนักเรียนที่นั่งหลังชั้นเรียนยกมีขึ้นถามนิสิตที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูว่า “ครูครับทำไมสิ่งที่สอนไม่เหมือนกับที่ Google บอกไว้ครับ” เหตุการณ์นี้สะท้อนว่าการเรียนรู้ในยุคใหม่การเข้าถึงความรู้อาจเท่าทันผู้สอน บางครั้งก็เป็นดาบสองคมแก่ผู้เรียนเพราะไม่รู้ว่ามีสิ่งใดถูกต้องสิ่งใดผิดหลักวิชาการ ผู้เขียนจึงถามนักเรียนคนนั้นแทนนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไปว่า “แล้วรู้ได้อย่างไรว่าสิ่งที่ปรากฏใน Google ถูกต้องหรือมีคำอธิบายที่น่าเชื่อถือได้มากกว่าครู” ซึ่งนักเรียนก็ตอบว่า “ผมก็ไม่รู้ครับ เพราะว่าขณะที่ครูสอน ผมก็ป้อนคำที่ต้องการอยากรู้ลงไปในอินเทอร์เน็ตเท่านั้นเองครับ” นั่นแสดงว่า ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนและพยายามเท่าทันการเรียนการสอนของครู แต่ถ้าหากครูไม่ให้หลักคิดหรือวิธีการที่ถูกต้อง ก็ย่อมก่อให้เกิดความเข้าใจบางประการที่คลาดเคลื่อนได้

ผู้เรียนสามารถเข้าความรู้ใหม่ๆ ผ่านโทรศัพท์มือถือได้ แต่ในขณะที่การเรียนการสอนในชั้นเรียนยังเน้นเรื่องของการท่องจำเนื้อหา การสอบวัดความรู้ผู้เรียนในทฤษฎีและหลักการร่วมสมัย ผู้เรียนยุคใหม่อาจต้องการความรู้ที่นำไปใช้แต่อาจ

ไม่เห็นภาคทฤษฎีมากนัก ดังนั้น การเรียนการสอนจึงมักตั้งคำถามว่าจะทำอย่างไรให้ความต้องการของผู้เรียนและครูมาบรรจบกันอย่างสมดุลและลงตัวที่สุด แต่ท้ายที่สุดแล้วไม่ว่าเทคโนโลยีจะดีขนาดไหน การเรียนการสอนจะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างไร แต่ครูก็คือหัวใจของความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูคือนักออกแบบและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่ดีที่สุดสำหรับผู้เรียน (ประสาธน์ เองเฉลิม, 2550; ประสาธน์ เองเฉลิม, 2561) บทความนี้มุ่งนำเสนอแนวคิดและทางปฏิบัติในการพัฒนาตนเองของครูในศตวรรษที่ 21 ซึ่งครูจะต้องพัฒนาตนเองในหลากหลายรูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม

ครูกับการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัว

สิ่งที่หลายคนกำลังเป็นกังวลคือบริบทการเรียนรู้และการดำรงชีวิตของคนยุคใหม่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต เราเข้าสู่ยุคของความก้าวหน้าและการแพร่ขยายของข้อมูลสารสนเทศผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต รวมทั้งการทำงานของปัญญาประดิษฐ์ที่ช่วยให้การคำนวณและประมวลผลของข้อมูลเป็นไปอย่างรวดเร็วและแม่นยำ การพึ่งพาเทคโนโลยีและคอมพิวเตอร์ก็ช่วยเติมเต็มศักยภาพการเรียนรู้ของมนุษย์อย่างมหาศาล เจกเช่นเดียวกัน ก็ลดทอนความสามารถบางประการในการทำงานและเรียนรู้ เช่น การจดจำบางเนื้อหา สูตร สมการ การคำนวณ การใส่ใจในรายละเอียดของงาน ซึ่งสิ่งใดที่เกิดจากการใช้ประสาทสัมผัสและมีการปฏิสัมพันธ์ต่อสิ่งเราที่อยู่ภายใต้ขอบเขตนั้นจะช่วยให้เรารู้สึกและเข้าใจในความประณีต เรียนรู้ที่จะใส่ใจในรายละเอียด สร้างเป็นประสบการณ์ตรงของตนเอง (Baeten & Simons, 2016)

มนุษย์มีความสามารถในการปรับตัว ทำงานในลักษณะที่ยืดหยุ่นได้มากกว่าเทคโนโลยีหรือการทำงานผ่านคอมพิวเตอร์ แต่มนุษย์มีข้อจำกัดเรื่อง

อารมณ์ ความอ่อนไหวทางอารมณ์ ความเหนื่อย ความอ่อนล้า และปัจจัยอื่นๆ ในทางจิตวิทยาของการทำงาน ดังนั้น งานบางอย่างบางประการก็ควรให้มนุษย์ได้ใช้ความสามารถ นอกจากนี้ งานที่ต้องใช้จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ก็ล้วนเกิดจากการทำงานของมนุษย์ที่ต้องเชื่อมโยงประสบการณ์เดิม และวิเคราะห์ในสถานการณ์ใหม่เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์ รวมไปถึงการออกแบบและผลิตนวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนที่จะพัฒนาเยาวชนให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อประเทศชาติและเป็นพลโลกที่สร้างสรรค์ ครูยุคใหม่จึงต้องเรียนรู้กับการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลข่าวสารและวิทยาการทางด้านเทคโนโลยีช่วยการเรียนรู้ของผู้เรียน ต้องเป็นผู้ใช้งานที่ฉลาดรู้และสามารถบูรณาการเทคโนโลยีที่เหมาะสมเข้าสู่ชั้นเรียนรวมทั้งการกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจในบทเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยความหมายและคุณค่าต่อชีวิต (Haddix, 2015)

การปรับตัวในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ช่วยให้ครูยุคใหม่ต้องก้าวทันและก้าวตามวิทยาการใหม่ๆ รวมทั้งการสร้างทักษะการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ซึ่งการมีทักษะการเรียนรู้จะช่วยปรับเปลี่ยนและยกระดับศักยภาพของครูให้มีความแกร่งในทั้งวิชาการและวิชาชีพ (นารัตน์ รักรัตติกุล, 2560) ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงใดๆ ก็ย่อมเกิดขึ้นอย่างเป็นพลวัต แต่เหนือสิ่งอื่นใดครูยุคใหม่ต้องเตรียมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรู้เท่าทัน การทำความเข้าใจในศาสตร์การสอนหลักสูตรในศตวรรษที่ 21 การประเมินการเรียนรู้ที่หลากหลายและตอบสนองสภาพจริง การเป็นผู้ใช้และสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนการสอนผ่านเทคโนโลยีร่วมสมัย สิ่งเหล่านี้เองจะกระตุ้นให้ครูยุคใหม่ไม่ปล่อยพาตัวเองไปตามกระแสเดิมหรือกระแสการเรียนรู้ที่ตกยุค

การเรียนรู้ยุคนี้เน้นพลังความเชื่อในศักยภาพการเรียนรู้ของตนเอง มีปรัชญาและแนวคิดการ

ศึกษาร่วมสมัย สามารถนำพาผู้เรียนบรรลุความสำเร็จได้ โดยครูต้องนำเครื่องมือและกระบวนการที่จำเป็นมาใช้ สร้างแรงบันดาลใจในการทำงานตามจรรยาบรรณวิชาชีพ และสร้างแรงจูงใจให้เกิดแก่ผู้เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย เสริมศักยภาพผู้เรียนด้วยการสร้างสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Kajamaa and

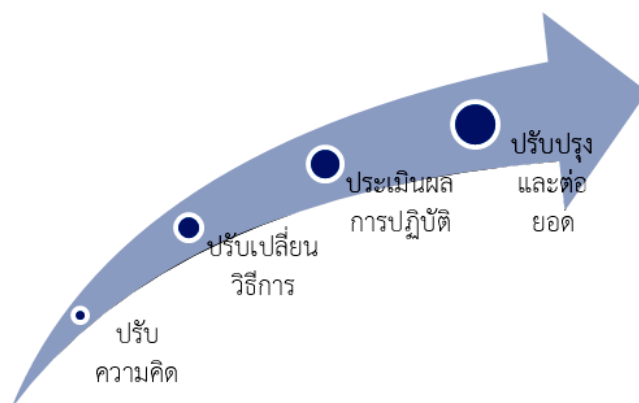
others, 2018) แนะนำแหล่งเรียนรู้ที่น่าเชื่อถือและเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเสริมเติมต่อความรู้ แหล่งเรียนรู้นั้นอาจเป็นทั้งออนไลน์และเทคโนโลยีที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่าย สามารถนำมาบูรณาการและปรับใช้ในการดำรงชีวิต การทำงาน และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสารสนเทศ

ครูต้องทำความเข้าใจในธรรมชาติการเรียนรู้รวมทั้งวิธีการเข้าถึงความรู้ของผู้เรียน ต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดและปรับตัวให้เท่าทันกับวิทยาการร่วมสมัย ต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

ค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อให้เท่าทันกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป ที่สำคัญครูต้องปรับความคิด เปลี่ยนแปลงวิธีการ ประเมินผลการปฏิบัติ และปรับปรุงต่อยอด (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 แนวคิด 4ป เพื่อเป็นครูยุคใหม่

ลักษณะสำคัญของครูในศตวรรษที่ 21

ครูที่ดีต้องมีการเรียนรู้และปรับตัวอย่างสม่ำเสมอ หากครูขาดการพัฒนาตนเอง ไม่ค้นคว้าหาความรู้ที่ปรับเปลี่ยน ไม่แสวงหาวิธีการจัดการเรียนรู้ให้เท่าทันกับยุคสมัย ก็จะมีผลทำให้ครูตกยุคของเรียนรู้ได้ ครูในศตวรรษที่ 21 จึงต้องปรับตัวเร็วและยืดหยุ่นกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งครูควรมีการเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ (ไพฑูริย์สินลาวัณย์, 2557; ประสาท เนืองเฉลิม, 2559; Gudmundsdottir & Hatlevik, 2018; Uerz and others, 2018) ดังนี้

1. **การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของห้องเรียนเป็นศูนย์กลาง** ผู้เรียนทุกคนล้วนมีความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างกัน การเรียนการสอนจึงไม่ใช่เป็นไปตามความต้องการของครูเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีส่วนร่วม สร้างเสริมบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย เอื้อประโยชน์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ ซึ่งสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียน

2. **ผู้เรียนคือผู้ผลิตความรู้ด้วยตนเอง** เมื่อสังคมก้าวผ่านสู่การเรียนรู้ในยุคใหม่โดยใช้ความรู้ที่สั่งสมในยุคที่ผ่านมาเพื่อพัฒนานวัตกรรมและนำไปสู่การสร้างคุณค่าต่อการดำรงชีวิต เทคโนโลยีสารสนเทศกลายเป็นแหล่งเรียนรู้อันมหาศาลที่สามารถเข้าถึงได้แบบไม่จำกัดกาลจำกัดสถานที่ ดังนั้น การติดต่อสื่อสารและการเชื่อมโยงข้อมูลสะดวก ประหยัด รวดเร็ว ความรู้จึงไม่ควรเป็นภาระการเรียนรู้เพื่อสอบและประเมินผล การเรียน แต่หากเป็นการประเมินการเรียนรู้ที่เป็นไปตามศักยภาพ รู้จักนำข้อมูลสารสนเทศที่หลากหลายมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าต่อการตัดสินใจในการสร้างนวัตกรรมที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิต

3. **บูรณาการความรู้ต่างๆ ที่มีมาใช้ในการสร้างสรรค์และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่** ความรู้มีอย่างมหาศาล แต่การนำความรู้มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพในการดำรงชีวิตและการทำงานจำเป็นต้องมีวิธีการนำมาใช้อย่างฉลาดรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุคที่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีสารสนเทศได้เปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน ความรู้ต่างๆ ล้วนได้รับการพัฒนาและต่อยอดจากผลงานวิจัยที่มาก่อน และผ่านการยอมรับโดยแวดวงทางวิชาการ การนำความรู้มาบูรณาการจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้แบบข้ามศาสตร์ จนนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมที่สามารถนำมาใช้ในชีวิตรประจำวันได้อย่างหลากหลายรูปแบบ อาทิ การข้ามศาสตร์ระหว่างดนตรีศึกษากับฟิสิกส์ ซึ่งเป็นศาสตร์ของมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์กับวิทยาศาสตร์ การเล่นดนตรีต้องมีความรู้เรื่องเสียง ความถี่ รูปทรง รูปร่าง การออกแบบเครื่องดนตรี ในขณะที่ทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เกี่ยวข้องกับสุนทรียะ วัฒนธรรม การจรรโลงใจ การเชื่อมโยงความเป็นชุมชน หากครูทำความเข้าใจข้ามศาสตร์ก็จะสร้างมูลค่าทางความคิดและเกิดคุณค่าในการสร้างสรรค์นวัตกรรม

4. **แบบอย่างทางสังคม มีจรรยาบรรณ คุณธรรม จริยธรรม** ครูก็เปรียบดังผู้ที่ออกแบบสังคมในโลกปัจจุบันและอนาคต สามารถชี้แนะความคิดและวิธีการดำรงชีวิตของคนในสังคมโดยใช้กระบวนการทางการศึกษาเป็นเครื่องมือ นำพาผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การเป็นแบบอย่างที่ดีโดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ จะเป็นหนทางนำไปสู่การสร้างตัวแบบที่ดี ในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข รวมทั้งการเป็นต้นแบบในจริยวัตรการครองตน ครองคน ครองงาน มีจรรยาบรรณในวิชาชีพครู มีคุณธรรม และจริยธรรม ซึ่งการเป็นต้นแบบที่ดีก็จะสร้างสังคมคุณภาพ ในการเป็นต้นแบบนั้นต้องเป็นผู้ที่มี

ลักษณะของการเป็นนักคิด นักแก้ปัญหา นักปฏิบัติ และลงมือทำอย่างมุ่งมั่นเพื่อก่อให้เกิดผลผลิตของงานอย่างสร้างสรรค์ ครูต้องสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration) ให้แก่ผู้เรียน โดยนับที่ครูเป็นต้นแบบทางการเรียนรู้ (Learning idol) ที่ผู้เรียนสามารถยึดมั่นและนำไปเป็นกรอบแนวคิดในการเรียนเรียนการทำงาน และการดำรงชีวิตได้

5. พัฒนาทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง การคิดเป็นหัวใจสำคัญของการเริ่มต้นที่จะเป็นผู้นำ การเปลี่ยนแปลง หากวิธีการคิดนั้นผิดพลาดหรือคลาดเคลื่อนย่อมนำไปสู่ความสำเร็จของงานที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย การมีทักษะการคิดขั้นสูงสามารถทำได้หลากหลายวิธี ทั้งนี้ ขึ้นกับสภาพแวดล้อมและสภาพปัญหาที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการหาแนวทางแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ การคิดตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ทำให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ที่อยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตย

6. ส่งเสริมการเรียนรู้ตามวัยและเต็มตามศักยภาพ การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการคิดและดำรงชีวิต ผู้ที่เรียนรู้ตลอดเวลาย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น สามารถปรับตัวและดำรงชีพอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข สามารถพัฒนาศักยภาพตนเองได้อย่างเต็มที่ การอ่านหนังสือหรือค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับการวิจัย การค้นคว้าวิทยาการใหม่ในประเด็นที่ร่วมสมัยย่อมสร้างมูลค่าทางวิชาการแก่ตัวครู การเข้าร่วมเวทีประชุมวิชาการ การทำวิจัยในชั้นเรียน และการเผยแพร่ผลการวิจัยย่อมช่วยให้ครูสร้างชุมชนวิชาชีพและชุมชนวิชาการได้อย่างดี ครูจะค้นพบศักยภาพแห่งตนได้อย่างไม่น่าเชื่อ เกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในตนเอง พร้อมทั้งจะเรียนรู้และรับสิ่งใหม่ๆ ในการพัฒนาตนเองได้อย่างมีความสุข อาจกล่าวได้ว่า การเรียนรู้ในยุคใหม่นั้นมีหลากหลายรูปแบบและวิธีการ ซึ่งครูจะต้องเข้าร่วมชุมชนทางวิชาการและชุมชนวิชาชีพที่จะดึงศักยภาพของ

ตนเองให้พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงในบริบทต่างๆ ได้ การปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีทำงานและประเมินตนเองในการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ก็จะช่วยยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนด้วย

7. มีวิสัยทัศน์และตงผลึกทางความคิด การตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ การกำหนดวิสัยทัศน์เป็นการสร้างแรงจูงใจที่จะบรรลุความสำเร็จตามที่คาดหวัง แต่การจะบรรลุซึ่งวิสัยทัศน์นั้น ครูต้องเรียนรู้ ยอมรับ และเข้าใจในบางมิติของการทำงาน รู้จักวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์บนพื้นฐานของการทำงานอย่างสร้างสรรค์ การเป็นนักคิดก็จะช่วยให้มองโลกอย่างรอบด้าน ไม่มีอคติต่อบุคคลหรือระบบการทำงาน หากแต่มองไปที่เป้าหมายว่าจะทำอย่างไรให้ผู้เรียนบรรลุศักยภาพในการเรียนรู้อย่างแท้จริง การเรียนรู้ที่จะช่วยสร้างแรงจูงใจ (Motivation) ก็ย่อมเกิดจากแรงบันดาลใจที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายในจิตใจ และแสวงหาวิธีการที่จะแก้ปัญหาหรือทำให้งานนั้นบรรลุซึ่งความสำเร็จ ทั้งนี้ก็ต้องมีหลักคุณธรรมจริยธรรม ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจและกรอบนำทางที่จะให้งานนั้นมีประสิทธิภาพ ครูทำงานอย่างมีความสุขบนพื้นฐานของหลักคิดที่เหมาะสม

8. ฉลาดรู้ในการใช้เทคโนโลยี โลกแห่งข้อมูลข่าวสารและความก้าวหน้าของวิทยาการสารสนเทศได้เชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ ที่หลากหลายไว้ด้วยกัน การรับรู้และตอบสนองต่อข้อมูลที่นาเชื่อถือจนสามารถนำไปปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องมีการทำความเข้าใจ ครูควรพัฒนาตนเองโดยการค้นคว้าต่อยอดความรู้ต่างๆ จากแหล่งเรียนรู้ เรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต รวมทั้งรู้จักนำเทคโนโลยี สื่อ และแหล่งเรียนรู้ต่างๆ มาบูรณาการร่วมกับการเรียนการสอน

9. มองโลกแบบองค์รวม ความรู้ต่างๆ ในชีวิตไม่ได้แยกส่วน หากแต่ระบบการศึกษาต่างหากที่แยกความรู้เป็นส่วนๆ เพื่อให้ง่ายและสะดวก

ต่อการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น การเรียนในสถานศึกษาจึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เข้าใจทฤษฎีที่เหมาะสม แต่ผู้เรียนไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ที่แยกย่อยสู่องค์รวมในการนำไปใช้แก้ปัญหาและดำรงชีวิต ครูยุคใหม่จึงพยายามเหนี่ยวนำให้ผู้เรียนได้มองเห็นภาพของการทำงานและดำรงชีวิตในลักษณะองค์รวม รู้จักบูรณาการความรู้ รู้จักทำความเข้าใจในศาสตร์อื่นๆ ทำความเข้าใจในความคิดเห็นที่แตกต่างกันว่ามุมมองของความรู้มีหลายมิติในการนำไปใช้ ทั้งนี้ขึ้นกับบริบทและสภาพแวดล้อมในช่วงเวลานั้น

10. ปฏิรูปตนเองอย่างสม่ำเสมอ ครูที่เรียนรู้อยู่ตลอดเวลาคือครูที่มีชีวิต หากหยุดการเรียนรู้และครูปล่อยให้ตนเองล่องไปกระแสของความรู้ ย่อมอาจไม่ดีแน่ เนื่องจากวิทยาการต่างๆ มีพลวัตและขับเคลื่อนสังคมอย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนก็มีพัฒนาการร่วมกับความทันสมัยของเทคโนโลยีและองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่ได้รับการผลิตจากทั่วโลก ความรู้ทุกวันนี้สามารถเชื่อมโยงถึงกันอย่างฉับไวและสะดวกต่อการนำความรู้มาต่อยอด ครูจึงต้องปฏิรูปตนเองอย่างสม่ำเสมอเพื่อที่จะได้ปรับตัวให้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงและเป็นต้นแบบที่ดีในการเรียนรู้ ปรับบทบาทในการทำงานได้อย่างยืดหยุ่น มีทักษะชีวิตและทักษะในการทำงาน

ครูต้องทำหน้าที่เป็นทั้งผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ที่ปรึกษาในการพัฒนาตนเอง ต้นแบบของการดำรงชีวิต นักคิด ออกแบบการเรียนรู้และการประเมินการเรียนรู้ นักสร้างแรงบันดาลใจ และเป็นนักเรียน โดยที่แต่ละบทบาทนั้นล้วนใช้หลักการเรียนการสอนผนวกเทคโนโลยีที่เหมาะสม ซึ่งจะช่วยแต่ละบทบาทของครูนั้นมีประสิทธิภาพในการทำงานและสร้างสรรค์นวัตกรรมสู่สังคมได้

ครูในศตวรรษที่ 21 กับการพัฒนาตนเอง

ครูที่ดีสร้างผู้เรียนที่ยิ่งใหญ่ได้ (Good teacher makes great students) ครูที่ดีจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างแรงบันดาลใจที่จะพัฒนาตนเอง ซึ่งควรมีลักษณะอย่างน้อย 10 ประการ ได้แก่ มีความรู้ เนื้อหาสาระที่ทันสมัย ถูกต้อง และครบถ้วน (Content) สามารถใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนการสอนได้ (Computer & ICT) มีความสามารถทางการคำนวณ (Computing) ในการคาดคะเนที่นำไปสู่การพยากรณ์ได้ ยึดมั่นในอาชีพและจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพครู (Career) ซึ่งเป็นรากฐานที่มั่นคงในการครองตน ครองคน และครองงาน สามารถติดต่อสื่อสาร (Communication) ประสานงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการสร้างเครือข่าย (Connection) การทำงานทั้งในและนอกสถาบันได้ และเรียนรู้ร่วมกันผ่านเครือข่ายออนไลน์ (Collaboration) ได้อย่างเท่าทัน การสร้างสรรค์ (Creativity) นวัตกรรมทางความคิด และต่อยอดสู่การพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมตามธรรมชาติและศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ขณะเดียวกันต้องทำงานอย่างมีวิจรรย์ญาณ ใซ้สติ มีความภูมิคุ้มกันทางทางความคิด ซึ่งการมีสติย่อมเกิดจากจิตวิภาักษ์วิจรรย์ รู้จักไตร่ตรองมองสภาพปัญหาอย่างลึกซึ้ง (Critical mind) จนนำไปสู่ปัญญาในการทำงานอย่างมีความสุข (Contemplation) โดยแนวคิดหลัก 10 ประการ หรือ 10C จะช่วยพัฒนาทักษะของการเป็นครูในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างปกติสุข พร้อมทั้งจะปฏิรูปตนเองสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตามลำดับ การพัฒนาตนเองนั้นมีแก่นสำคัญที่จะช่วยเติมเต็มให้เป็นครูมืออาชีพ ผู้เขียนขอเสนอแนวคิดการพัฒนาตนเองของครูในศตวรรษที่ 21 ดังปรากฏในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แนวคิดการพัฒนาตนเองของครู

การพัฒนาลักษณะดังกล่าวข้างต้น ครูควรเชื่อมโยงทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยต้องปรับความคิดเสียใหม่ว่าการเป็นครูยุคศตวรรษที่ 21 ต้องเรียนรู้และพัฒนาตนเองมากกว่าอดีต เนื่องจากความรู้มีมหาศาลและหลากหลายวิธีการ ผู้เขียนจึงนำเสนอแนวทางการพัฒนาดนเองของครูในศตวรรษที่ 21 ว่าต้องปรับเปลี่ยนทั้งวิธีคิด วิธีปฏิบัติ ประเมินตนเอง และปรับปรุงต่อยอด ดังนี้

- มีเป้าหมายในการทำงาน มีหลักคิด มีปรัชญาชีวิตและการทำงาน (Aims & philosophy)
- สร้างความเชื่อที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในเชิงบวก (Building mindset)
- พัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่เป็นผู้สร้างทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ (Constructive skills)
- ออกแบบวิธีการคิดที่จะพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน (Design thinking)
- จัดการเรียนการสอนตามที่ได้ออกแบบมาให้เกิดประสิทธิภาพ (Effective instruction)
- แบ่งปันประสบการณ์ในการทำงานและพัฒนาผู้เรียน (Fields sharing)
- มีเครือข่ายการทำงานและการเรียนรู้ที่ดี (Good network)

• นำเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างหลากหลายรูปแบบและวิธีการมาช่วยในการพัฒนาดนเอง (Have learning tools)

• สื่อสารและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนเพื่อนร่วมงาน และผู้บริหาร (Interactive learning)

• ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อนำไปสู่การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน (Judgment learners)

• พัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้งของตนเองและของผู้เรียน (K-P-A enhancement)

• รู้จักสรุปและถอดบทเรียนในการทำงานและการเรียนรู้ (Lesson learned)

การพัฒนาดนเองของครูอาจทำได้หลากหลายวิธีขึ้นกับการมองเห็นคุณค่าของตนเอง (Self-efficacy) หากตัวครูมีความเชื่อมั่นในตนเองว่าสามารถยกระดับความสามารถทางการเรียนรู้ได้ ก็ย่อมทำให้พัฒนาศักยภาพตามวิถีทางที่ตนสนใจและถนัด ซึ่งจะเป็นคำตอบให้กับตัวครูเองว่าพร้อมที่รับมือกับการเปลี่ยนแปลงและยินดีปรับตัวเข้ากับโลกที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ครูก็มีความสุขในการทำงานและดำรงชีวิตมากขึ้น เพราะครูได้บรรลุซึ่งคุณค่าของความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 ด้วย

ตนเอง เมื่อความคิดเปลี่ยนแปลงไปก็ย่อมส่งผลต่อทางปฏิบัติที่ตอบสนองต่อธรรมชาติของผู้เรียน ซึ่งจะเป็นการประเมินทั้งแนวคิดและการปฏิบัติว่าได้บรรลุตามปรัชญาการศึกษาของโลกยุคใหม่หรือไม่ อย่างไร หากพบว่าการพัฒนาการเรียนการสอนยังไม่บรรลุตามเป้าหมาย ก็ต้องทำวิจัยและพัฒนา คิดค้นหาวิธีการที่จะทำให้การเรียนการสอนเกิดจุดสมดุลระหว่างหลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผล และท้ายที่สุดครูจะพบคุณค่าของการเรียนรู้ที่เป็นเครื่องมืออาชีพอย่างมีความหมาย

บทสรุป

ศตวรรษที่ 21 มีความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและวิทยาการต่างๆ อย่างรวดเร็ว ครูจึงต้องปรับความคิด เปลี่ยนแปลงวิธีการ

และประเมินการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง สามารถเชื่อมโยงหลักสูตร การเรียนการสอน และการประเมินการเรียนรู้ให้เหมาะสมตามบริบทของห้องเรียน ผู้เขียนหวังว่าแนวคิดและทางปฏิบัติในการพัฒนาตนเองของครูในศตวรรษที่ 21 นี้ จะช่วยให้ครูได้เข้าใจในวิถีของการเปลี่ยนแปลงทั้งความรู้ รูปแบบ วิธีการ แต่เหนือสิ่งอื่นใดครูต้องบรรลุซึ่งศักยภาพแห่งตน (Self-actualization) ว่ามีความรู้ความสามารถ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ก่อนที่จะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุศักยภาพของตนเองเช่นกัน เมื่อครูเปลี่ยนแปลงและปรับตัวให้เท่าทันแล้วย่อมเหมาะให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ รู้จักนำเครื่องมือ วิธีการ และทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็นมาใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข

เอกสารอ้างอิง

- นาริรัตน์ รักวิจิตรกุล. (2560). การพัฒนาวิชาชีพครู. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 11(1), 21-33.
- ประสาธน์ เนืองเฉลิม. (2550). การออกแบบการเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward Design). *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 26(2), 82-88.
- ประสาธน์ เนืองเฉลิม. (2559). การปฏิรูปตนเองสู่ความเป็นครูมืออาชีพ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 7(1), 66-74.
- ประสาธน์ เนืองเฉลิม. (2561). *หลักการศึกษาเบื้องต้น*. ขอนแก่น : คลังน่านาวิทยา.
- ไพฑูริย์ สินลารัตน์. (2557). *สถิติศาสตร์ของครูผู้รู้*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครุศาสตร์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สิริรัตน์ นาคิน. (2562). ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 13(3), 273-282.
- Baeten, M., & Simons, M. (2016). Innovative field experiences in teacher education: Student-teachers and mentors as partners in teaching. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 28(1), 38-51.
- Gudmundsdottir, G. B., & Hatlevik, O. E. (2018). Newly qualified teachers' professional digital competence: implications for teacher education. *European Journal of Teacher Education*, 41(2), 214-231.
- Haddix, M. M. (2015). *Cultivating racial and linguistic diversity in literacy teacher education: Teachers like me*. Routledge.

- Kajamaa, A., Kumpulainen, K., & Rajala, A. (2018). A digital learning environment mediating students' funds of knowledge and knowledge creation. *Studia paedagogica*, 23(4), 49-66.
- Leonardi, P. M., & Meyer, S. R. (2015). Social media as social lubricant: How ambient awareness eases knowledge transfer. *American Behavioral Scientist*, 59(1), 10-34.
- Uerz, D., Volman, M., & Kral, M. (2018). Teacher educators' competences in fostering student teachers' proficiency in teaching and learning with technology: An overview of relevant research literature. *Teaching and Teacher Education*, 70, 12-23.
- Waters, L., Barsky, A., Ridd, A., & Allen, K. (2015). Contemplative education: A systematic, evidence-based review of the effect of meditation interventions in schools. *Educational Psychology Review*, 27(1), 103-134.
- Xu, A., & Chen, G. (2016). A study on the effects of teachers' information literacy on information technology integrated instruction and teaching effectiveness. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*, 12(2), 335-346.